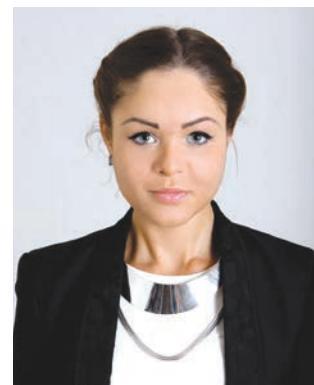

УДК 343.8:316.624 (100) (045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2022-1-5-24>

Джу́жа Анастасія Олександрівна,
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0842-7415>

Тичина Дмитро Михайлович,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий
співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>

ЗАПОБІГАННЯ НЕГАТИВНИМ ДЕВІАНТНИМ ПРОЯВАМ У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ

У статті висвітлено проблеми запобігання негативним девіантним проявам у світовій практиці, які ґрунтуються на принципах демократизації, лібералізації, прогресивності. Однак застосування таких заходів запобігання має будуватися й на обмежувальних принципах, що перешикоджають девіантним зловживанням. Окреслено елементи стратегії превенції Міжрегіонального інституту ООН з дослідження злочинності та юстиції (UNICRI), ролі «сусідського контролю» як прикладу партнерства в запобіганні кримінальним правопорушенням – «crime prevention». Зосереджено увагу на взаємодії населення та поліції з метою підвищення захищеності громадян, ефективності правоохоронної діяльності, мінімізації незаконних дій поліцейських.

Узагальнюючи відомі рекомендації щодо системи превенції, визначено стратегічні напрями: загальносоціальні заходи, спрямовані на скорочення соціально-економічної диференціації, безробіття, покращення міської екології тощо; програми підтримки сім'ї та дітей; програми підтримки та лікування осіб, які зловживають алкоголем, наркотиками, які звільнилися з місць позбавлення волі, жертв кримінальних правопорушень; сусідська взаємодопомога – «сусідський контроль»; максимально ефективно утримання осіб, які відбувають покарання в місцях несовободи; поліпшення «техніки безпеки міської агломерації» (електронні засоби безпеки, освітлення вулиць, скверів, дворів, охоронна сигналізація, патрулювання місцевої поліції тощо).

На спеціально-кримінологічному рівні розкрито форми первинної, вторинної та третинної превенції девіантних проявів. Доведено, що одним з найважливіших та найсприятливіших напрямів соціального контролю над девіантністю є надання соціальної, психологічної, медичної допомоги особам, схильним до наркотичної та алкогольної залежності, бездомним і безробітним, біженцям і вимушеним переселенцям, особам, що звільнилися з місць несовободи. Визначено соціальний контроль як механізм самоорганізації (саморегуляції) та самозбереження суспільства через встановлення та підтримку в суспільстві нормативного порядку та усунення, нейтралізації, мінімізації нормопорушної – девіантної поведінки.

Ключові слова: запобігання, девіація, девіантна поведінка, світова практика, зарубіжний досвід, превенція, соціальний контроль.

Постановка проблеми. Зростання злочинності та «криза покарання» змусили закордонних кримінологів і практичних працівників знову звернутися до ідей запобігання кримінальним правопорушенням.

Цьому напрямку достатню увагу приділяють скандинавські країни. Так, у Швеції створена і діє Шведська національна рада щодо запобігання кримінальним правопорушенням як державна установа в системі

Міністерства юстиції. Радою керує колегія в складі 20 представників державних та комунальних установ. Рада регулярно готує та публікує огляди, доповіді результатів кримінологічних досліджень. Аналогічні поради діють у Норвегії та Фінляндії. Спільно зі Скандинавською кримінологічною дослідницькою радою вони випускають з 2000 р. спеціалізований журнал «Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention» [3, с. 15–17].

Активно розвивається теорія та практика запобігання кримінальним правопорушенням й у Нідерландах. Найкращі превентивні програми Великої Британії, Бельгії та Нідерландів неодноразово отримували європейські премії з 1987 року.

Ідеї «комунальної превенції», профілактики кримінальних правопорушень лише на рівні району, міста, регіону поширені в Німеччині та Австрії. «Безпечне місто», роль громадян у забезпеченні власної безпеки, взаємодія поліції та населення – основні теми, що обговорюються та розвиваються в межах цього підходу.

Центри розвитку концепції «community policing» реалізуються й у США на базі Чиказької школи кримінологів. Їхні сучасні розробки орієнтовані на ретельний екологічний та кримінологічний аналіз міської агломерації. Крім того, досліджуються взаємини між населенням міста та поліцією, можливості їхньої співпраці в профілактиці кримінальних правопорушень, а також в організації «сусідського контролю».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук способів удосконалення проблем вивчення девіантності в різні історичні періоди був предметом активних дискусій вітчизняних учених-кримінологів, зокрема В. В. Голіни, Б. М. Головкина, С. Ф. Денисова, О. М. Джужі, А. П. Закалюка, О. М. Костенка, О. М. Литвинова, В. О. Тулякова, В. І. Тимошенко, В. І. Шакуна, Н. М. Ярмиш та ін. Вагомий внесок згаданих та інших учених у розроблення предмета статті є безперечним, однак основні напрями запобігання негативним девіантним проявам у світовій практиці залишаються недостатньо дослідженими, позаяк особливий інтерес викликає функціональна роль міжнародних органів у її забезпеченні.

Виклад основного матеріалу. У сучасній світовій девіантології розрізняють три рівні превенції девіантних негативних проявів:

– *первинну* (primary prevention) – близьку за змістом до загальної профілактики, тобто вплив на середовище, екологію, економічні, соціальні, політичні умови життя громадян з метою їх поліпшення, гармонізації;

– *вторинну* (secondary prevention) – аналог «спеціальної профілактики», розрахованої на забезпечення заходів безпеки, вплив на «групи ризику», усунення обставин, що сприяють девіантним проявам;

– *третинну* (tertiary prevention), або індивідуальну, яка передбачає роботу з конкретними особами – підлітками, які перебувають на обліку в поліції, наркоспоживачами, особами, які страждають на алкоголізм, суїцидентами, особами, звільненими з місць позбавлення волі [1, с. 317–328].

Ідеї запобігання кримінальним правопорушенням та іншим негативним девіаціям значно демократичніші, ліберальніші, прогресивніші, ніж репресії та боротьба із цими проявами [2, с. 229–230].

Насамперед тому, що процеси, які організують, упорядковують, так само об'єктивні для суспільства, як і процеси дезорганізувальні, девіантні.

По-друге, суспільство так чи інакше реагуватиме на конвенційно визначену поліцією злочинність (наркоти-

зацію, корупцію тощо). А превенція краща за репресію «post factum».

По-третє, сукупність заходів первинної, вторинної, третинної превенції здатна загалом поліпшити соціальну обстановку, соціальні умови буття, створити більш людську атмосферу, чим, зрештою, сприяти скороченню кримінальних проявів.

По-четверте, заходи спеціальної та індивідуальної превенції за умов їх правильного застосування здатні як захистити конкретну людину, потенційну жертву, врятувати її від можливих посягань, так і допомогти самій особі-девіанту (наприклад, особі, яка зловживає наркотиками, алкоголем, азартними іграми; суїциденту), що вже має позитивний характер [3, с. 15].

Застосування заходів запобігання має будуватися й на обмежувальних принципах, що перешкоджають девіантним зловживанням, зокрема на загальному принципі – «не нашкодь»; ці заходи повинні відповідати чинним правовим та моральним нормам; застосування запобіжних заходів має максимально відповідати правам людини; розробка та застосування заходів запобігання повинні здійснюватися висококваліфікованими професіоналами (юристами, психологами, педагогами, лікарями, соціальними працівниками), а волонтери мають проходити попереднє навчання та стажування [4, с. 329].

Представники Чиказької школи кримінологів детально досліджують таку базисну теоретичну модель, як «community crime prevention» – неформальний соціальний контроль і поліпшення соціальних умов [5, с. 17–18].

Міжрегіональний інститут ООН з дослідження злочинності та юстиції (UNICRI) в Римі в одному зі своїх оглядів поряд із матеріалами щодо превенції, ролі «сусідського контролю» як прикладу партнерства в запобіганні кримінальним правопорушенням «crime prevention» виокремив сім елементів своєї стратегії:

1) сприяння активній політиці запобігання злочинності за участю правоохоронних органів та кримінальної юстиції, що ґрунтується на міжнародному досвіді, який отримується через ефективні проекти, що розвиваються ООН та іншими відповідними міжнародними організаціями;

2) розвиток довгострокових планів, як і швидке реагування на злочинність, відповідно до запитів громадської думки;

3) покращення координації запобіжної діяльності на національному, регіональному та місцевому рівнях;

4) підтримка залучення населення до запобігання кримінальним правопорушенням через посилення довіри поліції з боку суспільства;

5) сприяння у вигляді правоохоронних органів та кримінальної юстиції охорони та безпеки осіб та власності;

6) ставлення до жертв кримінальних проявів з повагою та розумінням потреб і забезпечення швидкої допомоги, чіткого і своєчасного інформування про їхні права;

7) регулярний моніторинг превентивних програм, заснований на надійній інформації, аналізі та глибокому прогнозі [6, с. 19–20].

Узагальнюючи відомі рекомендації щодо системи превенції, можна визначити деякі стратегічні напрями:

– загальносоціальні заходи щодо скорочення соціально-економічної диференціації, безробіття, покращення міської екології тощо;

– програми підтримки сім'ї та дітей;

– програми підтримки та лікування залежних від алкоголю, наркотиків, осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі, жертв кримінальних правопорушень;

– сусідська взаємодопомога – «сусідський контроль»;
 – максимальне ефективне утримання осіб, які відбувають покарання в місцях несвободи;
 – поліпшення «техніки безпеки міської агломерації» (електронні засоби безпеки, освітлення вулиць, скверів, дворів, охоронна сигналізація, патрулювання місцевої поліції тощо).

Особливо багато форм запобігання наркотизму та алкоголізму, зокрема:

первинна превенція – загальносоціальні заходи збереження чи нейтралізації девіантогенних чинників;

вторинна превенція – це насамперед антиалкогольна та антинаркотична пропаганда поряд із пропагандою здорового способу життя;

третинна превенція – це досвід діяльності численних організацій «самопомічі» типу «АА» (анонімних алкоголіків) та анонімних наркоманів у Німеччині, Польщі (відомий «Monag»), США та інших країнах, німецький «SYNANON». Крім того, істотною роллю спеціалізованої медичної та психологічної наркологічної служби [7, с. 89].

Здається, що сьогодні світова спільнота шукає способи принципового вирішення проблем соціального контролю за девіантністю. Поступове зниження неефективності звичних, традиційних форм соціального контролю, заснованих на обмеженнях, заборонах, репресіях, породжують сподівання різних новацій у цій сфері.

У розвинених країнах іде пошук способів удосконалення взаємодії, партнерства між населенням та поліцією з метою підвищення захищеності громадян, ефективності правоохоронної діяльності, мінімізації незаконних дій поліцейських. Одна зі стратегій, що активно розвиваються, – «community policing». Її суть – формування та розвиток взаєморозуміння й партнерських відносин між поліцією та громадою, її інститутами, організація «сусідського контролю» за консультативної допомоги поліції. Поліція служить населенню, забезпечуючи безпеку кожного платника податків. Основна функція поліції – захист населення, кожного мешканця країни від злочинних посягань, захисту законних прав та інтересів громадян [8].

Далі одним із напрямів скорочення меж кримінальної юстиції та кримінального покарання є ідея «відновної» юстиції, на відміну від наявної «платної» юстиції. Суть її полягає в добровільному, за допомогою незацікавленого посередника, примиренні злочинця та жертви (потерпілого) на умовах повного відшкодування шкоди. Зрозуміло, що відновне правосуддя на початковому етапі стосується переважно майнових правопорушень (проти власності). Окрім відновлювальної юстиції, є інші інститути альтернативних позбавленню волі, зокрема електронне спостереження та домашній електронний арешт.

Одним з найважливіших та найефективніших напрямів соціального контролю над девіантністю є надання соціальної, психологічної, медичної допомоги особам, схильним до наркотичної та алкогольної залежності, бездомним і безробітним, біженцям і вимушеним переселенцям, особам, що звільнилися з місць несвободи, тощо [9; 10].

Усі ці групи населення – реальний чи потенційний резерв девіантної поведінки. Їх реадптація та ресоціалізація – найкращий запобіжний захід. У кожній європейській країні розміщується довідник в електронному й друкованому вигляді для осіб, які потребують того чи іншого виду допомоги. Є чимало міжнародних організацій різного рівня, які представляють та захи-

щують права різних груп «девіантів». Найвідоміші з них – «Міжнародна амністія», «Міжнародна тюремна реформа», «Лікарі без кордонів», «Міжнародне товариство прав людини».

Окрему увагу привертає досвід Японії, у якій активну діяльність із запобігання кримінальним правопорушенням провадять асоціації запобігання злочинності – напівгромадські організації громадян. Нині асоціації запобігання злочинності формуються по всій країні за принципом «одна асоціація при кожному відділенні поліції». Діє також загальнонаціональна федерація асоціацій запобігання злочинності. Низовими одиницями асоціацій є пункти зв'язку щодо запобігання злочинності. Зазначені пункти інформують поліцію про події та нещасні випадки, що виникають у районі, поширюють серед населення різноманітну інформацію, яка стосується запобігання кримінальним правопорушенням, повідомляють поліцію про побажання громадян щодо заходів запобігання кримінальним правопорушенням, які здійснюються в районі, проводять бесіди, тобто виконують мобілізувальну роль діяльності асоціацій запобігання злочинності [5].

З метою розвитку контактів із населенням створено «ради зв'язку школи та поліції», «ради зв'язку з поліцейськими постами». Такі «ради» закріплюються за кожним поліцейським постом і налічують членів комітетів самоврядування, представників адміністрації багатоквартирних будинків та студентських гуртожитків, а також поліцейських патрульно-постової служби.

Асоціації «старших братів і сестер» здебільшого спрямовують свою увагу на запобігання делінквентності дітей, їх реабілітації та ресоціалізації. На сьогодні такі асоціації діють у всіх префектурах Японії і налічують понад 10 000 членів [11, с. 139–140].

Цілоком добровільними організаціями є також жіночі товариства реабілітаційного захисту. Вони створені головним чином для реабілітації дітей, які перебувають під захисним наглядом.

Класичним прикладом програми запобігання делінквентності в Японії [11, с. 141] є програми запобігання кримінальним правопорушенням дітей та молоді спільними зусиллями всіх органів місцевого самоврядування та жителів регіону. Є два види таких програм:

Перший – програми профілактики правопорушень через технічне облаштування середовища перебування громадян. Сюди належить мінімізація просторів, що не проглядаються, а також планування вулиць з достатньою видимістю, встановлення вуличного освітлення, а також розбивка парків та інших місць на сектори спілкування людей.

Другий – культурно-освітня програма, яка безпосередньо спрямована на формування свідомості мешканців району та їх взаємовідносин і взаємозв'язків. Вона передбачає діяльність з організації дозвілля населення, спрямовану на формування в жителів свідомості солідарності та розвитку, а в молоді – почуття прихильності до району проживання та ін.

Усе вищевикладене дає підставу визначити соціальний контроль як механізм самоорганізації (саморегуляції) та самозбереження суспільства через встановлення й підтримку в суспільстві публічного порядку, усунення, нейтралізацію, мінімізацію нормопорушної – девіантної поведінки.

Механізми соціального контролю вміщують засоби організації та підвищення ролі, статусу індивідів з метою зменшення напруженості та девіацій. До механізмів контролю належать:

- інституціоналізація (забезпечення визначеності ролейових очікувань);
- міжособистісні санкції та жести, які застосовуються авторами соціальних дій з метою взаємної узгодженості санкцій;
- ритуальні дії (зняття напруженості, зміцнення павнівних культурних зразків);
- структури, що забезпечують збереження цінностей та розмежування «нормального» та «девіантного»;
- структури повторної інтеграції (приведення до норми тенденцій до «відхилення»)
- інституціоналізація системи, здатної застосовувати насильство, примус.

У вузькому сенсі соціальний контроль є сукупністю засобів і методів впливу суспільства на небажані форми девіантної поведінки з метою їх усунення чи скорочення, мінімізації.

Соціальний контроль не обмежується нормативним регулюванням поведінки людей і вміщує також реалізацію нормативних рішень та ненормативний вплив на поведінку членів суспільства. До соціального контролю належать дії щодо реалізації розпоряджень (норм), заходи відповідальності осіб, які порушують прийняті норми.

До основних механізмів соціального контролю варто зарахувати:

- зовнішній контроль, який здійснюється різними соціальними інститутами, організаціями (родина, школа, громадська організація, поліція) та їх представниками за допомогою санкцій – позитивних (заохочення) і негативних (покарання);
- внутрішній контроль, заснований на інтернаціоналізованих (засвоєних, сприйнятих як власні) цінностях, нормах і поняттях «совість», «честь», «гідність», «сором», «порядність».

До зовнішнього контролю належить і непрямий, що пов'язаний із громадською думкою, думкою референтної групи, з якою індивід себе ідентифікує (друзів, колеги, батьків).

Розрізняють також формальний контроль, що здійснюється спеціальними органами, організаціями, установами та їх представниками в межах наданих посадових повноважень у встановленому порядку, та неформальний (непрямий), каральний (репресивний), стримувальний (превентивний, запобіжний, профілактичний).

Відомо, що позитивні санкції (заохочення) значно ефективніші за негативні (покарання), а внутрішній контроль набагато ефективніший за зовнішній. На жаль, людство, знаючи це, частіше вдається до зовнішнього контролю та репресивних методів.

Загалом нині соціальний контроль зводиться до того, що суспільство через свої інститути створює цінності та норми; забезпечує їх передання (трансляцію) та соціалізацію (засвоєння, інтеріоризацію) індивідами; заохочує дотримання норм та реформує їх відповідно до суспільних потреб; встановлює відповідальність за їх порушення; вживає заходів щодо запобігання (профілактики, превенції) небажаним формам поведінки [7, с. 109–110].

Висновки. Отже, форми міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю містять, по-перше, обмін інформацією, що становить взаємний інтерес для правоохоронних органів різних країн; укладення та реалізацію міжнародних договорів та угод, що стосуються протидії злочинності, особливо її транснаціональних організованих різновидів; виконання рішень іноземних правоохоронних органів з кримінальних та цивільних справ; проведення спільних наукових досліджень та розробок у галузі боротьби зі злочинністю; обмін досвідом правоохоронної роботи; сприяння в підготовці та перепідготовці кадрів; взаємне надання матеріально-технічної та консультативної допомоги. По-друге, світове товариство стурбоване реалізацією двох головних завдань: як знизити темпи зростання злочинності і як забезпечити гуманне поводження з правопорушником. А вони можливі лише в цивілізованому демократичному суспільстві, де глибоко усвідомлені об'єктивні причини, тобто вони сумісні за оптимальним співвідношенням ефективності та гуманізму.

Список використаних джерел

1. Кримінологія: підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова. Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. и доп. Харків : Право, 2018. 416 с.
2. Тимошенко В. І., Шакун В. І. Теоретичні основи кримінології: монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 240 с.
3. Ellis L., Walsh A. Criminology A Global Perspective/ Allyn and Bacon, 2000. P. 15–17.
4. Профілактика злочинів : підручник / О. М. Джуца, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін. ; за заг. ред. О. М. Джуци. Київ : Атіка, 2011. 720 с.
5. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність : монографія / за ред. В. В. Голіни. Харків : Право, 2017. 252 с.
6. Herz A. Trafficking in Human Being. An Empirical Study on Criminal Prosecution in Germany. Freiburg, MPI, 2006. P. 19–20.
7. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал»», 2017. 160 с.
8. Як впроваджується «Community Policing» в умовах війни: дослідження. *Українська Гельсінська спілка*. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/yak-vprovadzhuetsia-community-policing-v-umovakh-viyny-doslidzhennia/>
9. Джуца О. М., Тичина Д. М. Роль потерпілого (жертви) в механізмі вчинення злочину. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4 (106). С. 87–98.
10. Назимко Є. С., Андріяшевська М. С., Тіточка Т. І. Ювенальна віктимологія: теоретико-правова модель: монографія. Запоріжжя : Гельветика, 2021. 208 с.
11. Bursik Robert, Harold G. Grasmik. Neighborhoods and Crime: The Dimensions of Effective Community Control. [S. l.] : Lexington Books, 2021. 226 p.

References

1. Criminology: textbook / A. M. Babenko, O. Yu. Busol, O. M. Kostenko, etc.; in general ed. Yu. V. Nikitin, S. F. Denisova. E. L. Streltsova. 2nd ed., revision. and additional Kharkiv : Pravo, 2018. 416 p. [in Ukrainian]
2. Tymoshenko V. I., Shakun V. I. Theoretical foundations of criminology: monograph. Kyiv : Yuryнком Inter, 2021. 240 p. [in Ukrainian]

3. Ellis L., Walsh A. *Criminology A Global Perspective/ Allyn and Bacon*, 2000. P. 15–17.
4. *Crime prevention: a textbook / O. M. Dzhuzha, V. V. Vasylevich, O. F. Gida and others. ; in general ed. O. M. Juzhy. Kyiv : Atika*, 2011. 720 p. [in Ukrainian]
5. Kolodyazhnyi M. G. *Contemporary foreign experience of public influence on crime: monograph / edited by V. V. Holin. Kharkiv : Pravo*, 2017. 252 p. [in Ukrainian]
6. Herz A. *Trafficking in Human Being. An Empirical Study on Criminal Prosecution in Germany. Freiburg, MPI*, 2006. P. 19–20.
7. Turinina O. L. *Psychology of traumatic situations: teaching. manual for students higher education closing Kyiv: SE "Vyd. House Personal"*, 2017. 160 p. [in Ukrainian]
8. How "Community Policing" is implemented in the conditions of war: a study. Ukrainian Helsinki Union. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/yak-vprovadzhuetsia-community-policing-v-umovakh-viyny-doslidzhennia> [in Ukrainian]
9. Dzhuzha O.M., Tychyna D.M. The role of the victim (victim) in the mechanism of committing a crime. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*. 2017. No. 4 (106). P. 87–98. [in Ukrainian]
10. Nazimko E. S., Andriyashavska M. S., Titochka T. I. *Juvenile victimology: theoretical and legal model: monograph. Zaporizhzhia : Helvetica*, 2021. 208 p. [in Ukrainian]
11. Bursik Robert, Harold G. Grasmik. *Neighborhoods and Crime: The Dimensions of Effective Community Control. [S. l.] : Lexington Books*, 2021. 226 p.

Djuzha Anastasia,

Doctor of Law, Professor of the Department of Criminology and Criminal Enforcement Law

(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0842-7415>

Tychyna Dmytro,

PhD in Law, Senior Researcher,

Leading Researcher of the Research Laboratory on the Problems of Combating Crime of the Educational and Research

(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>

PREVENTION OF NEGATIVE DEVIANTS MANIFESTATIONS IN WORLD PRACTICE

The article highlights the problems of preventing negative deviant manifestations in world practice, which are based on the principles of democratization, liberalization, and progressiveness. However, the application of such prevention measures should also be based on restrictive principles that prevent deviant abuse. The elements of the prevention strategy of the UN Interregional Institute for Crime and Justice Research (UNICRI), the role of "neighborhood control" as an example of partnership in preventing criminal offenses – "crime prevention" – are outlined. Attention is focused on the interaction between the population and the police in order to increase the protection of citizens, the effectiveness of law enforcement activities, and the minimization of illegal actions by police officers.

Summarizing known recommendations regarding the prevention system, strategic directions are defined, general social measures are outlined aimed at reducing socio-economic differentiation, unemployment, improving urban ecology, etc.; family and child support programs; support and treatment programs for alcohol and drug abusers released from prisons, victims of criminal offenses; neighborhood mutual assistance – "neighborhood control"; maximally effective detention of persons serving sentences in places of deprivation of liberty; improvement of "security equipment of the urban agglomeration" (electronic security devices, lighting of streets, squares, courtyards, security alarms, local police patrols, etc.).

At the special criminological level, the forms of primary, secondary and tertiary prevention of deviant manifestations are disclosed. It has been proven that one of the most important and favorable areas of social control over deviance is the provision of social, psychological, and medical assistance to persons prone to drug and alcohol addiction, the homeless and unemployed, refugees and forced migrants, persons released from prison. Social control is defined as a mechanism of self-organization (self-regulation) and self-preservation of society by establishing and maintaining a normative order in this society and eliminating, neutralizing, and minimizing norm-breaking and deviant behavior.

Key words: prevention, deviation, deviant behavior, world practice, foreign experience, prevention, social control.